

բութեանը նպատակ ունեցող հիմնարկութեանը
մէջ խտրութեան դիտաւորութիւնը ունենայ ,
որուն մէջ նաեւ անխտիր կրօնական դիտաւորու-
թիւն անգամ չունենալը յայտնավես կ'ակնար-
կէ այս խոսքերովս : “Եւ պարտաւորութիւն չի-
նի ասացեալ դպրատան ուսանողաց վերայ քա-
հանայ ինսելց : ” Զեր ուզեր որ քահանայու-
թեան կամ կրօնական դպրոց ըլլայ : Այսայ նա-
եւ իբրեւ երկրորդական կարդի պատճառ մը՝ ինչպէս
նաեւ իբրեւ բարի յիշատակմը յիշատակուիլ , թէ
այս մարդասէր Ծարերաը մեռնելու ատեն ,
Մատրասու ազգատաց համար 50,000 ոռուբի կը-
տակաւ ձգեց : Հռոմէական հայոց տուն՝ միայն
երկու հատ կար Մատրասի մէջ , եւ ան ալ մէկը
իր ընտանիքն էր , եւ երկուքն ալ հարուստ էին :
Ուստի հակասութիւն է բայլ թէ անոնց թող-
ուած է , այլ անխտիր ազգին եւ բոլոր քաղաքին
աղքատաց : Այրեն սպին եւ մարդասիրութիւնը
խորողութեան կեղուն վեր եւ աղատ էր :

Նըրբեգ — Այդ գրանքը հայոց ազգին միայն որը եւ աղքատ աղջոցը համար շնորհուած է, որ անոր եկամուտավը հաստատուած վարժարանին մէջը կրթուին։ Ազգամինամ բարեբարը սրտաշարդ խօսքերով ասիկա առելով կը կրինէ իր կտակին մէջ։ «Ես իմ հաշուազբումն մին որբոց աշխարհ եւ ունակոց հաշեւ ունեմ ասացեալ զումարն բոլորն թուզման ամ հայոց աղջի որբ եւ աղջադ անկանց դպրատան շինուածեան համարու։ Դարձեալ, «Քանզի բէրաւորութիւնն իմ վասն այս դպրատան շնուռթեան է, վասն աշխարհ անկանց ուսուցանելոյ, այսինքն վասն հոյոց հորդին վասնորդ էն, վասն չկարելոյ նոցա ըլ ծախսն դպրատան հատուցանել՝ զանց առնեն ուսմամբ մանկանց իւրեանց, եւ անմեղ մանկունքըն այնովիկ մեան զուրեկը ՚ի յամենայն ուսմանց եւ զիտութեանց, եւ որոց վասն զըսէթէ ըստ մեծի մասին անտերունչ աղջս հայոց աղջ էաք են։», Յուսուալզ թէ իր դպրատունը յառաջ կ'երթայ եւ աղջին հարուստաներն ալ աղջանին մէջը դնել ուղին, հրաման կաւտայ, որ անոնք ալ առնուին, բայց ծախսից հատուցանեն, որ աղքատ աղջ եւ կամուտին վասն ըլլոյ։

Այս երեք գրամթիւնները կում կետերը՝ շը-
նորհատու Ռարերարին որոշ անժխտելի եւ ան-
այլայլակ կամքն են, իր մարդասիրական գաղա-
փարին հիմունքը, զորոնք, ինչպէս տեսանք, իր
կտակին խօսքերովը բացայաց կը գծէ : Այս է
հաստատիաց եւ ամբողջ ազգին կարծիքը : Առ-
կայն գործով ասոր ի՞նչպէս պատասխաննե-
ցաւ . արդեօք հաստատուած հիմնարկութեանը
մէջ այս ասհմանները պատկառուեցան, անկեց
դուրս չելլուցեցաւ, եւ առ այն ընտրուած մա-
տակարարներուն կողմանէ ուրիշ գիտաւորու-
թիւններ, ուրիշ նպատակ, ուրիշ ճիգեր չկան
կամ չերեւցան : Ազգը՝ այս գրամք իր աղքատ
եւ որբ տղացն համար եւս կարգուած ըլլումվ,
ասոր վրայ անտարեր չկլնար ըլլում, աւստի իրեն
խտադրութիւնը յատկապէս այդ կետերուն հա-
պառակ եղած չեղած թիւններուն վկայ ալ հրա-
իբելը պարտք կը համարինք : Արդ՝ նախ, Առ-
ակարարներուն, պյունիքն Անիմթարեանց ըն-
թացքին մէջ, 'ի սկզբանէ 'ի վեր այս գրամք սեպ-
ականնելու գիտաւորութիւն նշմարուած է, եւ
բոր, եղօր, մօրաքեռ, վերջապէս իրենց ազդակա-
նաց աղաք են : Երկրորդ, միայն այն աղաքը կ'աս-
նեն, որոնք Պօլսաց իրենց գպրոցը յաձախած են,
որով այդ հիմնարկութիւնը մէկ կողմանէ իրենց
այն սեպհական գպրոցին եկամուտը ծագեալ վի-
ճակի մէջ գնելու կամ աւելցնելու իրեւու միջոց,
եւ միւս կողմանէ ալ կողմանակցութիւն վաստ-
կելու իրբեւ գործիք եղած է :

Իսկ երրորդ կետին, այսինքն վարժարանը
աղքատ եւ որբ տղոց ձիք կըթարան ըլլումը հիմ-
նադրին գիտաւորութեանը դէմ եղած զեղծու-
թեանը վրայ, անսխուլ թուանշանները աւելի
բացայաց կը խօսին : Ազգասէր Ռարերարին՝ դե-
տին գնելու եւ անով վարժարանի եկամուտ կազ-
մելու համար ձգած գրամքը 800,000 ռուբի, այ-
սինքն 2,000,000 (երկու միլիոն) ֆրանք էր : Եր-
ասացեալ գետնի եկամուտն ունի մանկանց ասքե-
կան ծախուցն որ բաւական առի, այնուած չ'այսց
աղգէն որբ եւ աղքատ մանկունքը ասացեալ դըպ-
րատանն յըխապէս ուստւին եւ լեզուք ուստանեն եւ
գտանան իրեանց հայրենին :

անիկա իբրեւ արծակ եւ սեպհական ստացուածք ործածել ուզելը եւ գործածելը միշտ անոնք եցաւ : Ա արժարանր Իարերաբին կոտակին հաւեմատ այս բացուեցաւ , եւ չեր կրնար ալ որ չը ացուի . ասիկա շատ աչքի կը զարնէր , եւ գիմակիներու զօրութեամբ անկարելի կ'ըլլար . սաւայն ինչ որ ՚ի սկզբան մէկեն ՚ի մէկ չըլլար , քայլ ու քայլ եւ ժամանակով հնարաւոր կ'ըլլաց , եւ է նպատակը եւ առ ոյն համեմու ճիգը ըլլաւու որ ըլլաց :

Արդ՝ իրենց սեպհականութիւն ըլլալւն եւ ներւոն՝ համաց կամաց եւ երկրորդական զորքեավ վարժեցրնելու աշխատուեցաւ. իբրև տէր՝ աշխ. տալը ժխտուեցաւ, տեղերը եւ վարժուաց իրենց անուան վրայ տառաւեցան, եւ ետքի զաստանին մէջ՝ հրապարակաւ. իրենք աէր, եւ ի- ժարաններուն գինն անդամ. եւ եթէ աղաքը շատուր ըլլալու ըլլան, ձեռնարկու. հիմնադիրները ոչ միայն կը շատանան եւ իրենց բնասնեզը աղէկ կ'ասպին, այլ նաեւ. Ժառ անդաց եւս աղէկ զբանագլուխ կը ծգին :

նց սուպերածք ըստելու համարձակության :
Խըրկորդ կետին, այսինքն անխարութեանը կ. մ զեղծաթիւնը աւելի մերկապարանց, եւ որդքերը աւելի բազմաթիւնն : Անխարութիւնը խիմիարեանը իրբեւ սկզբունքը կ'ընդունին, և ողի գերապայծառին մէջ զրին մէջ եւս յացնաւ, և կը խստավանուի, թէ չենց կրնար հայոց տը- պքը չառնուլ, վասն զի անոնք ալ իրաւոնք ուն- ն, սակայն արդեամբք եւ կործքով միշտ խըտ- աթիւն եղած է : Ամենէն աւելի հայազգի տը- պք այժմեան կառավարիչներուն ժամանակը առ- ած են, թէ կուտ եւս այն եւս համեմատաբար առ քիչ, եւ ոյնչափ առնելուն համար ալ շատ անդիմանութիւններ եւ զրութիւններ եղան, անուելուն մէկ պատճառն ալ այս է : Խակ ու- թոշակին աւելի գննելու հարկ չկայ, վասն զի, ոչ ուսումները աւելի մէկ շատ բարձրաց պահարզիք աներ են, եւ ոչ ուսուցաց մէջ պահարզիք մէկ բնաւ- րութիւն եւ շատ երեւելիութիւն մը կայ, ինչպէս իրենց զգեստին ալ կը տես մնուի : Արդ՝ 2,000 ֆրանկը մէկ տղու համար իրբեւ տարեկան ժժուակի զնելով, Բարեբարին գրամմին 100,000 եկամու- տովը՝ 50 ձրի տղայ առնուելու էր վարժարանին մէջ : Խակ վարժարանին մէջ արդեամբք ձրի քա- նի՞ աղաք կան : Աշակերտաց թիւը մինչեւ այս երկու տարիները, միշտ 25, 30, մինչեւ 35 եղած է, ասոնց մէջ ալ, շատուոր մեծ մասը թոշակով, խակ մնացածը՝ երբեմ 10, երբեմ 12 կամ 15 ձրի եղած են : Արժարանին մէջ ամեն ժամանակին աւելի աշակերտաց թիւը 62 հոգիի հասու, եւ

այս ետքի կառավարիչներուն
համար ալ անդադար զրութ
մանութիւններ կու զային որ չ
այս 62 աշակերտաց մէջն ալ
սիներիւը ընդուակաւոր էին
բերարին գիտաւորութիւնը .
որին և աղքատաղոյ իրմէ աելու
ժարանք՝ ստակը առնենածին
բացուեցաւ . Փարիզ փոխադ
երկան անջրպէտ մը եղաւ . մը
ները հայրենիքնին գտանալու
աշակերտներ զաքուժամսնակը
ներ կ'ըլլան . անով աւելցած
բարդութիւն, ինչ բանի կը գործ
հասկցուի թէ, ինչո՞ւ Միթիֆ
նէ ՚ի զեր պինչափ պնդագոյնն
ստիւցին եւ դատաստանուեց
մինչեւ ցայսօր՝ որչափ դրամ
զամ ինամով թագուն պատ
ուրեմն սոյդ դրամը ուրիշ վախ
նական հարկաւորութեան եւ
ծուի, եւ ոչ որը եւ աղքատ
նը համար, ինչպէս ազգասէր
եւ զգնուոր ապնիւ, պատարգ
թեկցութեան սրտով պինչափ
հասկցընեւ կը նայի: Բայց Ա
վրայ պատգին չկայ եղէք, ինչ
եալ երկու զորձեն ալ կը ը
առնելու համար խրկուած քա
պէս տեղեկաթիւն եւ հրամա
տուին նայի եւ Միթրանութեան
փիօրին մը փայրնէ առնէ, եւ
ուղելու շատ չպնդէ: Երկրո
հասկին այն մասին մէջ, որ կա
հրատարակուած, յայտնապէ
թողուցած դրամին շահն ալ հ
դրամը մատակարարաց տրուի,
կտակը զբած տարիէն սկսելով
Նորդ կամար գրելէն եւ մէկ ա
նոն վախնանէլն ետքը, մինչեւ
ուեցաւ, տասը տարիի շափ ո
ւ անոր շահն ալ ուրիշ ահար
ապացանէր: Առդ շահն Անիլ
ին պահանջնէլ, եւ հրամարե
անով, որ ժառանգը հաշիւ ո
ւ հրաժարի:

Այսպէս կարճառութեւ շտ
երնէս յայտնի կ'երեւայ որ, Բ
ոզուտ նպատակը իրբեւ շահա
թիք մը եղած է, եւ ոչ մանկ
բրոց եւ աղքատաց կրթութեա
ութիւն. արդ էն կամաց կամաց սե
ուն մէջ յառաջացած է . խոր
ոզդին մէծ մասին անմատչելի
եռաւոր ապագայի մէջ՝ ազգին
և անընդունակ պիտի ըլլաց
ադրութեամբ, եւ կամ ձրի ո
ցիթն անց ամ ընդունին վերըն
աւ ասոնք անտարբեր աչօք չկը
աղքատ անմեղ տղոց կարեց
պարտաւորէ. դարման եւ ա
ն հարկաւ ըլլալու է: Բայց արդ
արցման վկայ շատ միջոցներ, ի
որդածութիւններ կը ներկայա
նի զիր անցրնելու եւ հրապար
նինը եւ ոչ խոհեմութիւն կը
րիշ ճամփով ասիկայ կ'ընեն: Դ
ուն կրազութիւնը, գործուն
իւնը, մարդութիւնական ողին, շ
ոշովութիւնը, իրաւագիտաց
իւնը կը միշտակենք, կ'զգուց
ուիրենը: Անոնք մի արդեօք
սիթարութեամբ ըստ թէ, դ
ունել արարաք:

Փայլ լըրտ Աթրամթ-Քօրտ Ուէտքլվ' իր
դեսպանատան մարդոց յովիլք Կառապատ շո-
գինաւը գնաց՝ իր երեւելք բարեկամին ու
քաղաքացին վերջին այցելութիւն մը ը-
նելու :

— (Օդուտավիառ ինքնակալը՝ կալէլին
թաղին մէջ անցեալները պատահած ա-
հաղին հրդեհին գոհ եղող բազմաթիւ
խեղճերուն վիճակին վրայ դժալով, 300
հտղար զուռուշ եւ շատ կահ կարասի,
ուաելիք, հանդերձ եւայլն շնորհեց ա-
նոնց : « Ասեւ հրաման ըրաւ, որ Բ.
Դուռը յանձնաբարական ժողով մը կազ-
մըսիլով՝ կամաւոր ողորմութիւն ժողվովին
եւ այն դժբաղդներուն բաժնընի :

— Աիրակի օրը վաշտ մը օսմանեան
զօրք Խրկըլցաւ Տրապիզոնն աւատորիա-
կան Եռեւ շոգենաւով : Ես չօրքերը
Ենաաօլուի կայսերական բանակը պիտի
երթան :

— Պայսերական կառավարութեան
հրամանաւը՝ Առաջնորդի եռայարկին եւ¹
Բայց Զաքիր կրկնայարկին մէջ ուտելիք
եւ պատերազմական պաշար պիտի լեցվի
Սեւ ծով տանելու համար : Այս պատ-
ճառաւ՝ յիշեալ երկու պատերազմական
նաև երուն թնդանօթները դուրս հանվե-
ցան :

— Մեծապատիւ Խորասաննձեան
Պետրոս աղան, որ ասկէց երկու ամիս
առաջ իր ընտանեօքը Փարիզ գացած
էր, շաբաթ օլը Մարտիխայի շոգենա-
ւով մայրաքաղաքու դարձաւ :

Այս առթիւ մայրաքաղաքս դարձաւ,
նաեւ մեծապատիւ Պետրոս աղային
անդրամիկ որդին ազնուափայլ Ծռվմաս
աղան Խորասանձնան, որ եօթը տարիէ
ի վեր ուսման կը պարապէր Փարիզ:

— Խզմիրէն կը զբեն, թէ դաւառին
ներսէրը գաշտերուն մէջ եւ մինչեւ քա-
ղաքին ըջականէրը քանի մը տեղ մա-
րախները (չեքիրկէ) երեւան ելեր մէջ
վնաս կը հասցնեն տունկերուն։ Ասկէց
զատ խաղողք Տիւանդութիւնն ալ երե-
ւան եյեր է քանի մը տեղ։

— Աիրակի օրը Այազմա Գարու-
սովի մօտ հրդեհի սկզբնաւորութիւն մը
եղաւ, բայց շուտապվ ամեն կողմէն օգնու-
թիւն հասնելով առաջքն առնընթեցաւ :

— Աղեքսանդր Տիւմա անուն գաղզ
զեցի երեւելի մասնագիրը ասկէ քանի
մը տարի առաջ Երեւ Հրայր անու-
նով գեղեցիկ վիպասանութիւն մը շինած
է : Այս վիպասանութեան նիւթը՝ մեծ
մասամբ ժա՞՞ ու ժկչ երորդ գալուն
Գաղղից ու Անդղեոյ արքունեաց մէջ
անցած գէպքերուն պատմութիւնն է
խիստ զուարձակ կերպով պատմված,
անանկ որ՝ այս վիպասանութիւնը ձեռ-
քըն առնողին հետաքրքրութիւնը՝ մինչեւ
որ ծայրէ ծայր բոլոր գիրքը չկարդայ՝
գոհ տրամա :

ԵՐԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ենցեալ հինգշաբթի անդղեակա
շուրջապատճենաւ ըլորտ Ուականնին մար-
կիլ Գրքը մէն մայրաքաղաքս բերաւ, և
շն իրիկունը ճամփան շարունակեց Անդ-
հա դնադ:

Ղորտ Արակը մեռած ատենը յս-
ուկ պատուեր ըրած ըլլալով, Ք-
ու + շողինաւին եկած ու գացած ժամա-
սկը պաշտօնական արարողութիւն մը
զաւ մայրաքաղաքիս մէջ, եւ յու զար-
սւորութեան հանդէմնէրը Ենդղէա պի-
հ կատարվին :

Օ լոյն Եղիշեց Քառակա զա մա-

